

Erkek – Kadın - Zaman

ERKEK VE KADIN

Tarihsel terminolojide güç ve iktidar büyük oranda ataerkildir. Helenistik dünyada erkek ve kadın arasındaki kutuplaşmanın, kadına mahsus önemsiz niteliklerin vurgulanmasını sağlayan, diğer bütün zıtlaşmalarla irtibatı vardır. Aristo'nun tıp felsefesi kuramına göre erkek daha sıcak, daha alçak gönüllü ve daha hayat doludur. Kadın ise bunun aksine soğuk, kibirli ve hareketsizdir. Kadının adet görmesi, yoğun bir **pişirme** işlemi neticesinde elde edilen, arıtılmış özsü olan erkek sperminin üretim sürecine benzer bir işleyişe haizdir, ona paralel hareket eder. Sperm ne kadar iyi pişirilirse kadının erkek çocuk doğurma ihtimali o kadar yükselecektir. Bu Batı dünyasına özgü bir ayrışma değildir. Zira Taoist felsefede kadını temsil eden **yin**, aynı zamanda yeryüzünü, soğuğu, gölge ve karanlığı, kuzeyi, yağmuru ve bayağılığı sembolize etmektedir. Erkeği temsil eden **yang** ise, gökyüzü, sıcaklık, güneş ışınları, güney, tez canlılık ve üstünlük gibi kavramlar için de kullanılmaktadır.

Dünyanın dört bir yanında yüzyıllardır, farklılaşma ve ayrışmanın sosyal ve kültürel simgeleriyle, bahsi geçen bu farklılaşmanın içindeki erkek egemen yapı, keyfi güç kullanımının dehşet verici boyutlara ulaşmasının en büyük nedenidir. **Erkekler, kadınları kamusal alanın dışına itmeye çalışmaktadır.** Özel hayatta ise kadınlar sürekli fiziksel şiddete maruz kalmakta ve bir paçavra gibi kenara atılıp evlere hapsedilmektedir. 1990'lı yılların başında Şili, Meksika, Papua Yeni Gine ve Güney Kore'de yapılan bir araştırmaya göre, evli kadınların yaklaşık üçte ikisi, evlerinde eşlerinden şiddet görmektedir. Kuzey Hindistan ve Bangladeş köyleri hakkında bir dizi çalışmaya imza atan Martha Chen'den öğrendiğimiz kadarıyla, bu bölgelerde erkekler, tarihsel bir geçmişe dayanan bir uygulamayı sürdürmekte ve kadınlara sınırlı oranda hareket imkânı tanıyarak onları evlerine mahkûm etmektedirler. Örneğin çarşı ve pazarlar, caddeler, şehir ve kasaba merkezleri onlara yasaklanmıştır. Kast sisteminin ağırlığı altında ezilen kuzey Hindistan kadını, kendisi ve ailesi açlıktan kırılabilir, çalışma hakkı ve imkânı elde edememektedir. Günümüzde hâlâ **global yoksulluk etkisini daha çok kadınlar üzerinden hissettirmektedir.** Yaklaşık 1,3 milyar fakir insanın yüzde yetmişi kadındır. Global Kuzey ve Güney arasında kadın-erkek oranı hakkında çarpıcı bir mukayese yapmak gerekirse, Güney'de 100 milyondan fazla kadının demografik anlamda 'kayıp' olduğu söylenebilir. Bu can alıcı rakam, yeni doğan erkek bebekleri hariç tutarak, yetersiz veya kötü beslenen kız çocuklarını adeta kendine kobay seçerek sinsi ve bir o kadar da trajik bir uygulamayı ortaya çıkarmıştır.

Erkek egemenliğinin pek çok biçimi vardır. Bunun yanı sıra ataerkil yapıda kadın kendisini değişik şekillerde ve farklı kisvelere bürünerek ifade etmeye çalışmaktadır. Çoğu kez erkeğin gücü ve iktidarı kadınların onay ve desteği sayesinde meşruiyet kazanmaktadır. Ender görülen durumlarda ise, bilhassa çocuğu olan orta yaşlı evli kadınlar, ataerkil sistem içerisinde egemenliklerini ilan edebilmektedir. Türk paşalarının anneleri yahut padişahların haremelerindeki ilk zevceleri, bu anlamda en tecrübeli örneklerdir. Bununla birlikte her ne kadar sistemler arasında büyük değişimler yaşansa da, erkeklere ait belirli davranış kodları ve muayyen değerlerin öncelenmesi sayesinde kahramanlık, mertlik ve yiğitlik, şan ve şeref, saldırganlık, disiplin ve kontrol gibi nitelikler sürekli ön plana çıkarılmaktadır. Bahsi geçen bu değerleri askerlik ve deniz ticaretini baz alarak, Avrupa imparatorluklarını inşa eden bir grup erkekten daha iyi anlayıp yorumlayabilecek hiç kimse yoktur: *“Portekizli kaptanlar şu hisarların üzerinde durarak Lizbon'dan, kendilerine anayurtlarıyla alakalı o mübarek haberleri getirecek gemileri görmek amacıyla denizi taramaktadır[...] Onlar ki cesur ve şerefli ve bir o kadar da heybetli görünüşleri, güneşten yanmış kavruk çehreleri, takmış oldukları zırhı ve göğüsleklerin verdiği mağrur bir duruşla cüretkârca ve onurlu bir biçimde sürdürdükleri hayatın kaderini kendi elleriyle tayin etmektedirler.”¹*

¹ Ayşe Sareçgil (Milan: Bruno Mondadori, 2001), s. 38.

20. yy.'ın ikinci yarısında, dünyanın tamamında olmasa da pek çok bölgesinde, sınırları katı kurallarla belirlenmiş erkek egemen yapı, yavaş yavaş etkisini yitirmeye başlamıştır. Feminist hareketlerin seferberliği, eğitilmiş kadın nüfusunun artması ve uluslararası emek piyasasındaki değişen şartlar, erkeklerin bu konuda geri adım atmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra erkekler, önceleri meşruiyeti tartışılmayan güç ve nüfuzlarının, giderek daha fazla sınırlandırıldığına şahit olmaktadır. Tüm bu değişimler neticesinde yeni bir sayfa açılmakta ve ataerkil yapının yerine, Avrupa aile kurumunun tasarlayıp öne sürdüğü, can alıcı bir tarihsel argüman olan, eşler arası eşitlik, prensibine doğru bir yönelme gözlemlenmektedir. **Kuşkusuz bu iddia doğruluk payı taşımaktadır. Ancak kendimizi kandırmamalıyız.** Zira erkek bu kaleminin dünyanın dört bir yanına dağılmıştır. Erkekler farklı maskeler takıp daha lütufkâr ve daha eşitlik taraftarı gibi görünseler de, özde hiçbir şey değişmemiş ve erkek egemen yapı, gücünü ve etkisini muhafaza etmiştir. Bu hususta tıpkı Françoise Heritier'in de ifade ettiği gibi: **'Her şey yoluna konmuş ve belki bir nebze de olsa eşitsizliklerin önüne geçilmiştir. Ancak bu durum, iki ayrı unsurun eski konumlarına (asymptotic regression) hiç dönmeyecekleri anlamına gelmemektedir.'**

Erkek egemenliğinin hâlâ etkin olduğu gerçeği kendisini cinsellik alanında olduğu kadar hiçbir durumda bu denli hissettirmemiştir.

Örneğin, pornografik filmlerin kurduğu mahrem İmparatorlukta -simgesel bir anlam taşıyan bu filmler büyük oranda Amerikan ürünüdür-cinsel hikâyeye hemen her zaman aynıdır: Film başladığı andan itibaren bir kadın belirivermekte ve adeta karşısındaki erkeğin tenasül uzvuna tapmaktadır. Bu sahneleri cinsel görüntüler takip eder. Kadının yaşadığı zevkin hiç önemi yoktur. Filmin dönüm noktası, kadının erkek yahut erkeklerin 'sıcak' spermini yutma sahnesidir. Sürekli tekerrür eden bu tip hikâyelerin, erkeğin, kendi cinselliği hakkındaki fikirleri üzerinde uzun vadeli etkiler bırakacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu hassas noktayla bağlantılı bir diğer kafa karıştırıcı durum, -aşağılanmış fahişelerin dünyasıyla ilgili olarak- kadın ticaretinin 20. yy'ın sonunda, Güney Avrupa'nın bazı bölgelerine kadar taşınmış olmasıdır. Nijerya, Arnavutluk ve genel olarak doğu Avrupa kadınları, kendilerine batı Avrupa'da düzenli iş vaadinde bulunan suç çeteleri tarafından tuzağa düşürülmekte ve sürüklendikleri bu yeni vatanlarında, zengin erkeklerle beraber olmaya zorlanmaktadır. Bu birlikteliği reddetmek yahut kaçmaya kalkışmak, hiç şüphesiz 'muhafızlar'ının elleriyle öldürülmeleri anlamına gelmektedir.

Global manada, kadının özgürleşmesi için verilen mücadelede son otuz yıl içerisinde çok önemli bir aşama kaydedilmiştir. Özellikle sağlık ve eğitim alanlarında, yoksul ve gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların durumlarında ciddi iyileşmeler görülmektedir. 1970 ile 1990 yılları arasında global doğum oranlarındaki önemli düşüş (1970'de kadın başına ortalama 4.7 iken 1990'da 3.0'a gerilemiştir) kadınların çok sayıda çocuk doğurma risk ve mesuliyetinden yavaş yavaş kurtulmaya başladıkları anlamına gelmektedir. Buna paralel olarak doğum esnasındaki ölümlerde de, neredeyse yarı yarıya bir azalma söz konusudur. Aynı yıllar içerisinde kadınların eğitim vasıtasıyla, bireysel istidat ve kabiliyetlerini geliştirmeleri hususunda da ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Nitekim 1970 ile 1990 yılları mukayese edildiğinde okuma yazma bilmeyen kadın nüfusu Arap devletlerinde %50, Güney Doğu Asya'da %26, Latin Amerika'da ise %13 oranında azalmıştır. Üniversite eğitimine gelince, Latin Amerika ve Karayipler'deki okullara kayıt olan kadınların oranında önemli bir artış vardır. Bununla birlikte Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi ülkelerde İsviçre hariç, sadece üniversitelerdeki kadın sayısında ciddi bir artış gözlemlenmekte, aynı zamanda bu kadınların çok daha başarılı bir ekonomik performans sergilediklerine şahit olunmaktadır.

Eğitim haricindeki alanlarda ilerleme ve gelişim belirtileri çok daha zayıftır. Dünyanın dört bir yanında emek piyasasında mücadele veren kadınlar, sistemli bir şekilde cezalandırılmaktadır. Nitekim **erkeklerle aynı işi yapan kadınların hiçbirisi onlar kadar maaş alamamaktadır.** Bunun yanı sıra üzülmeye söyleyebiliriz ki, her ne kadar oy kullanma hakkını ortalama 50 yıl önce kazanmış olsalar da, pek çok ülkede kadınların kamu kurumlarındaki temsil oranı çok çok düşüktür. Demokratik ülkelerin birçoğunda da bu hususla alakalı benzer bir tatsız durum söz konusudur. Zira bu ülkelerde de kadınların seçimlerde oy kullanmaları kendilerine siyasi bir temsil hakkı kazandırmamaktadır. **Ayrıca**

mesleki anlamda ciddi tecrübe kazanmış olan kadınlar erkeklerle göre daha başarılı kabul edilseler bile, devlet yönetiminde önemli kademelere getirilmemektedirler. İtalya'dan örnek vermek gerekirse, bu ülkede çok az sayıda kadın parlamento üyesi olabilmekte, bölge valisi olarak atanabilmekte yahut belediye başkanı seçilebilmektedir. Çok iyi bilindiği üzere kadınların temsili hususunda dört İskandinav ülkesi, İsveç, Finlandiya, Norveç ve Danimarka başı çekmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın kadın-erkek eşitliği konusunda belirlediği parametrelere göre, en iyi konumda bulunan devletler de bunlardır. Buna rağmen bu soğuk ve uygar Kuzey ülkelerinde bile, parlamento üyesi olan ve kabinde bakanlık yapan kadınların toplam üye sayısına oranı yalnızca üçte bir kadardır. OECD ülkelerinin ortalaması ise altıda birden bile daha azdır."

Aslında politik manada cinsiyet ayrımı sorununa çözüm getirebilmek için en kalıcı adımların Batı demokrasileri tarafından atıldığını iddia etmek doğru olmayacaktır. Zira 1993 yılında mahalli idarelerdeki (panchayats) encümen üyelerinin en az %33'ünün kadın olması zorunluluğu yönünde, tartışmalı bir kanun yayınlayan ülke, İngiltere yahut Birleşik Devletler değil Hindistan'dır. Hindistan belki de yaşadığı çaresizlik neticesinde kadınlara yerel seviyede böylesine ileri düzeyde bir temsil hakkı tanımıştır. Uzun vadeli demokratik değerlere sahip olmakla övünen özgürlükçü devletlerin pek çoğu ise, yürüdükleri bu yolda yorulmuş ve sınıfta kalmışlardır.

T. H. Marshall, modern Batı dünyasında vatandaşlık bilincinin gelişimi konulu önemli bir makalesinde, demokrasinin inkişafıyla birlikte tedricen ortaya çıkan ve vatandaşlık düşüncesinin temelini teşkil eden üç önemli haktan söz etmektedir. Bunlardan birincisi ekseriyetle 18. yy.'la birlikte kendisinden söz edilmeye başlanan, yurttaşlık haklarıdır ki, kanun önünde eşitlik, mülkiyet hakkı ve ibadet özgürlüğü gibi meseleler, bu bağlamda düşünülmelidir. İkincisi 19. yy.'da kazanılmış olan siyasal haklardır. Üçüncü ve sonuncusu ise sosyal haklardır. Bunlar 20. yy.'da ciddi mücadeleler neticesinde elde edilmiş olan sağlık ve eğitim hakları gibi önemli mevzuları içermektedir.

Marshall'ın haklar konusundaki bu **sınıflandırması**, onaya çıktığı dönemde (1950) oldukça değerliydi ve yenilikçi bir yaklaşım olarak değerlendiriliyordu. Ancak bu teori, Sonraki yıllarda, cinsiyet temelinde eleştirilmeye başlandı. Feminist eleştirmenler Marshall planının kadınlara **hiç** değinmediğinden yakınmakta ve kadın hakları konusunda kaypak bir zemin üzerine oturduğuna vurgu yapmaktadırlar. Genellikle kadınlar, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, en temel vatandaşlık haklarından mahrum iken, siyasal haklar edinmektedirler. Mesela Bangladeşli hanımlar bugün siyasi arenada özne konumundadırlar; ancak görüldüğü üzere fiziksel ve ruhsal manada benliklerini kontrol etme yetisinden, mülkiyet ve çalışma hakkından yahut iş hayatında etkin bir şekilde yer alma hakkına sahip olmaktan çok uzaktırlar. Endüstrileşmiş demokrasilerde de tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi. vatandaşlık hakları, siyasal hakların gerisinde kalmıştır. Örneğin **Fransa'da kadınlar, 1946'dan beri oy kullanabiliyorken, 1976 yılına kadar aile içinde ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüşlerdir.** Bu ülkede maaş yahut sosyal kazanımlar gibi toplumsal haklar ise, hâlâ büyük oranda erkeklerin eline geçen ücret baz alınarak yahut evin reisi olan erkeğin tayin ettiği kurallara dayanılarak belirlenmektedir.

Bununla birlikte tüm bu eleştiriler bile meselenin özünü kavrayabilmemiz için yeterli değildir. Böyle gelmiş böyle gider mantığının değişebilmesi için farklılığın doğasına eğilmek gerekir. Millicent Fawcett, 20. yy'ın başında kadın ve erkek tamamıyla birbirine benzediği sürece, kadınların layıkı vechhiyle erkekler tarafından temsil edilebileceklerini belirtmiş, ancak bu benzeşmenin tam manasıyla gerçekleşmediğinin görülmesiyle birlikte, kadının farklılıklarının hâlihazırda mevcut olan sistem içerisinde herhangi bir karşılığının kalmadığını da sözlerine eklemiştir. Aradan yüzyıl geçmiş olmasına rağmen, bugün hâlâ Fawcett'in bu teorisi bir sonuca bağlanamamıştır. Kamuoyunda farklılıkların yeterince ifade edilebilmesi, sadece kadınların sayısal yeterliliğe sahip olmalarıyla sağlanamaz. Aksine bu bir kültür sorunudur ve gündemi belirlemenin farklı bir yoludur. Bu sayede öncelikler belirlenebilir ve pek çok mesele hallolabilir. Bu aynı zamanda farklı bir cinsiyetçilik yöntemi belirlemiş ve değişik bir davranış modeli geliştirmiş kurumlarla devlet mekanizmasının da sorunudur.

Böylesine çarpıcı bir iddianın arkasında bir dizi varsayım yatmaktadır. Teşhisi, en azından genel anlamda, mümkün olan varsayımlardan bir tanesi, bilhassa erkek ve kadınların değerleri ve davranışlarıdır ki, erkeğin değerler bütününe baskın olduğuna dair bu muteber anlayış, yalnızca kadınlara değil hepimize zarar vermektedir. Bu meseleyle yakından alakalı bir diğer husus da, eskilerin, cinsiyet farklılıklarını algılamadaki isabetli yaklaşımlarının yanı sıra, gözlem ve tefekkürleri neticesinde ortaya koydukları hiyerarşik düzende düşükleri yanılıdır.

İşin gerçeği bu modası geçmiş düşüncelerin tamamen değiştiğini iddia etmek saçmalaktır. Bunun yanı sıra, tüm fazilet ve meziyetlerin, kadının hâl ve hareketleri neticesinde hayat bulduğunu ve kadının doğuştan üstün olduğunu düşünmek de, bir o kadar saçmadır. Zira dünyanın dört bir yanında bedeli ne olursa olsun, erkeklerin saldırganca tutumlarını ve erkek egemenliğini tamamiyle benimsemiş kadınların yanı sıra, kontrol edilemez derecede bireysel hırs ve ihtirasa sahip kadınlara da rastlanmaktadır. Akdeniz ülkelerinde ve diğer birçok bölgede bu tip kadınların hayran olunacak derecede erkeklere benzeyip, onları taklit ettikleri söylenebilir.

Günümüzde cinsel kimlikler her zamankinden çok daha karmaşık bir hâl almış ve birbirleriyle değiştirilebilir bir görünüme bürünmüştür.

Her şeye rağmen, bugün hâlâ kadınların farklılıklarının ve kadınlara özgü hususiyetlerin, daima ayırt edici ve tavsiye edilir bir şekil ve muhtevayla ortaya çıktığını tartışıyor olmamız bile çok ehemmiyetlidir. Gerek endişe, ilgi, uysallık, sabır, gündelik ilişki ve gereksinimlere karşı duyarsız kalmayıp bu konulara yönelik samimi bir ihtimam göstermek gibi muayyen ahlaki hassasiyetler, gerekse de başkalarının ihtiyaçlarını sezip bu ihtiyaçları giderme noktasında harikulade bir çabayla onlara yardımcı olmak gibi belirli manevi değerler, kadınların farklılıklarının ne derece önemli ve etkili olduğunu göstermek için yeterlidir. Bahsi geçen bu meziyetlerin bilinçli bir şekilde kamuoyuna sunulması, olağanüstü bir davranıştır. Aynı zamanda böylesine bir endişe taşımak, etik anlamda vatandaş olmanın gerekliliğidir. Şayet parlamentolarımız bu fikir ve inançların kılavuzluğunda hareket etselerdi bugün bulundukları konumdan çok farklı bir yerde olacaktı. (s.44-53)

ZAMAN

“Her şeyin bir zamanı ve yeri vardır” fikri sistematik bir biçimde ilk kez Viktoryacılar (Kraliçe Viktorya taraftarları, çev.) tarafından ortaya atılmıştır. 19. yy'ın ikinci yarısında Batılı toplumlar, zaman kavramı hususunda en uygun ifadeyle 'kronolojikleştirme' diye tanımlanabilecek devrimsel bir dönüşüme maruz kalmışlardır. Bu, nicelik bakımından standardize edilmiş lineer (doğrusal) zamanın zorla kabul ettirilmesi demektir. Bahsi geçen dönemde dünyanın merkezindeki başkent olan Londra'da, her sabah buhar gücüyle çalışan trenler, tarifelere harfiyen uyabilmek için müthiş bir çaba sarf etmekte ve her gün işiyle evi arasında seyahat eden binlerce yolcunun, yüzlercesini şehrin büyük merkezi istasyonlarına taşımaktadır. Dakiklik, yani bir işi tam vaktinde yapma hususundaki titizlik, modern anlamda toplumsal münasebet ve ekonomik ilişkilerin asli özelliği hâline gelmiştir. Sonraki dönemlerde 'zaman ve devrim' çalışmaları büyük çapta imalat yapan fabrikaların üretim bantlarında-ki iş verimini kontrol edip arttırabilmek için kullanılmaya başlanmıştır. İş saatlerinden sonraki çalışma anlamına gelen 'mesai' artık farklı bir şekilde ücretlendirilmektedir. Kronolojikleştirme süreci tedrici bir biçimde gelişen dünyaya yayılmakta ve 20. yy.'ın sonundaki global modernite hareketinin standardizasyonu, en hayati unsurlardan birisi olarak önümüzde durmaktadır.

Günümüzde zaman neredeyse para kadar önemli bir mesele hâline gelmiştir.

Otuz yılı aşkın bir süredir çalışanlar, zamanlarının giderek daha fazla daraldığına şahit olmaktadır. Bir gün yahut bir hafta içinde, neredeyse hiçbir zaman hiçbir şey için yeterli vakit bulunamamaktadır. Güne başlarken yapılan listelerin gün sonunda çok az bir kısmının tamamlanabildiği gerçeği artık çok sıradan bir durum hâline gelmiştir. Bu yaşanan süreçte modern bilgi teknolojisinin oldukça önemli bir rolü bulunduğu gerçeği yadsınmamalıdır.

İletişim imkânları -faks, e-mail, internet- olanca hızıyla yaygınlaşmakta buna mukabil iletişim araçlarının her birinin kullanımı için gerekli olan zaman olağanüstü bir biçimde azalmaktadır. Bilgi Teknolojisi reformu bireyin hayatını kolaylaştıracağına daha karmaşık bir hâle getirmektedir. Aslında boş gibi görünen her bir dakika çoktan işgal edilmiştir.

Juliet Schor'un 1991 tarihli '**Overworked American**' (haddinden çok çalışan Amerikalı) adlı çalışması bu bağlamda oldukça aydınlatıcıdır. Birleşik Devletler'de işgünlerinin sayısı günden güne fazlalaşmakta ve daha fazla insan, evine iş getirmektedir. Bu da stres alanlarının artmakta olduğunu kanıtlamak için yeterlidir. Gerçekten de yüksek tansiyon, mide ve kalp rahatsızlıkları, depresyon, kronik yorgunluk vb. hastalıklarda belirgin bir artış söz konusudur.

Vardiya sistemi, bir başka deyişle 24 saat çalışma esasına dayalı iş kültürü, ağırlaşan hayat şartları neticesinde, insanların omuzlarına yüklenen sorumluluk artışı, bugünlerde daha fazla bireyin uyku düzensizliği kliniklerine başvurmasına sebep olmaktadır. Günümüzde giderek yaygınlaşan bir diğer şikâyet konusu da bireyin ailesine yeterince vakit ayıramamasıyla ilgilidir. Bu problem özellikle çalışan kadınlar arasında çok sık görülmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre çalışan annelerin yarısı işleriyle evlerini uzlaştırmaya çabalarken ya 'biraz' yahut 'çok fazla' stres yaşamaktadır. Schor, bu konuya şu sözlerle son vermektedir: 'Zaman fakirliği sosyal dokuyu bozmaktadır.'

Bu aşırı zihni ve duygusal gerginlik her zaman patolojik sonuçlar üretmeyebilir. Stres ve gerginliğe bağlı ifade biçimleri, bazen gündelik hayatımız hakkında aldığımız önemsiz kararlarda da kendisini açığa vurabilmektedir. New York'un Manhattan bölgesindeki ofis çalışanları, öğle yemeği vaktinde, sandviçleriyle nam salmış bir dükkânın önündeki kuyruğa katılmayı düşlemektedir. Bu hayal gerçeğe de de itişebilir; ancak kuyruktakiler genellikle bekleme süresinin uzunluğu nedeniyle, saatlerine şöyle bir göz atıp bulundukları yerden uzaklaşmaktadır.

Pret a Manger adlı bir İngiliz sandviç şirketi, birbiri ardına gerçekleşen bu anlık faaliyetlerin arkasında yatan mantığı kavrayarak, bundan bir fayda elde etmeye çalışmaktadır. Bu firma sandviçlerini müşteri gelmeden önce hazırlar. Hiç kimse daha fazla peynir talep etmemekte ve kuyruklar hızla erimektedir. Bu İngiliz gıda şirketinin acımasız ve rekabetçi piyasaya başarılı bir giriş yapması 'zamanın değiş tokuşuna dayalı' ticaret anlayışının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Buna göre müşteri elindeki sandviçi yeme konusunda biraz daha zaman kazanabilmek veya ilkbahar güneşi altında birkaç dakika fazla oturabilmek yahut günlük listesindeki vazifelerden bir tanesini daha öğle tatiline sıkıştırabilmek için, tükettiği şeyin kalitesinden feragat edebilmektedir.

Sınırlı bir zaman için görünmeyen bir kafesin içine hapsolunmak yalnızca bir Amerikan hastalığı değildir. İtalya'nın göbeğindeki Emilia-Romagna bölgesinde aileler üzerine yapılmış yeni bir araştırmaya göre, her ne kadar Manhattan'daki tempoya sahip olmasalar da, erkekler fevkalade uzun bir süreyi çalışarak geçirmektedirler: Erkeklerin yüzde 45,2'si haftalık olarak 41 ila 55 saat arasında değişen bir süreyi evinin dışında çalışmaya ayırmakta iken bir diğer yüzde 30'luk kesim için ise bu süre 55 saatten bile fazladır. **Üstelik burada bahsi geçen bu çalışanlar güçlü ve zengin iş adamları değildir.** Aksine böylesine ağır çalışma koşulları altında ezilenler ancak ve ancak işçi, tezgâhtar, zanaatkar ve küçük girişimciler olabilir. İş kendi mantığını ve ritmini yaratacaktır ve bu yaradılış zorla kabul ettirilerek değil içselleştirme yoluyla gerçekleşecektir. Benzer şeyler, daha sonra da görüleceği üzere, çarşıya çıkmak ve alışveriş yapmak için de söylenebilir.

Genellikle ikincil bir öneme haiz bu ve benzeri tercihlerin bireysel manada sorgulanabilmesi için çok vahim sonuçlar üretmeleri gerekir. Bakın bu kez Toskana'da yaşayan küçük bir girişimcinin kızı, babasının esef ve pişmanlığını sosyolog Francesco Ramella'ya nasıl aktarmaktadır:

*'Ebeveynlerimin her ikisi de çalışmaya gitti. Aslında çocukluğumun ilk yıllarında, on yaşına kadar, onlarla çok az zaman geçirdiğimi söyleyebilirim [...] Babamla ancak ve ancak kendisi vahim bir hastalığın pençesinde kıvrılırken beraber olabilmıştim. O, beynindeki bir tümör nedeniyle öldü ve ömrünün son on üç yılını bu hastalığın sıkıntısını çekerek geçirdi [...] Zaten bu illetle boğuşmak zorunda kalmasaydı sanıyorum ki sonsuza dek evlat sahibi olmanın önemini kavrayamayacaktı.[...] O zamanlar hep şunu söylerdi: "**Keşke zamanı geri alabilseydim. Şayet öyle bir imkânım olsaydı çocuklarım küçükken Cumartesi ve Pazar günlerinin tamamını onlarla geçirir ve hafta sonları işe yahut Fiera'ya gitmezdim.**" Sanırım ne demek istediğim şimdi daha iyi anlaşılmaktadır!'*

Toskanalılar'ın yakından tanıdığı Peder Ernesto Balducci, müstesna kişiliğinin yanı sıra dünya meselelerine kayıtsız kalmayan bir din adamı olması yönüyle de dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştı. Peder, çalışmalarının bir tanesinde iki tip zamandan bahsetmektedir. O, görünürde 'yararsız' kabul edilen yani **'kendi kendine dönüp duran ve dans eden'** zaman ile bize, bir başka deyişle gündelik hayatımıza ait olan, yani **'mevcut olan (varolan)'** zamanı birbirlerinden ayırmıştır. Aslında bu, çağdaş dünyada çok fazla idrak edemeyeceğimiz esaslı bir ayırmadır:

Çocukken içinde uyuduğum odanın sarp kayalıklara bakan manzaralı bir penceresi vardı [...] Bu manzarayı süsleyen tepelerin üzerindeki güller bambaşkaydı. Kayalıkların bir kenarında, bir hayli uzakta, belli belirsiz fark edebildiğim eski bir rahibe manastırı bulunmaktaydı. Geceleri manastırın çanları düzenli aralıklarla çalarak rahibelere uyku vaktinin geldiğini haber verirdi. Zaman zaman çanların gürültüsüyle kalkar ve rahibe hücrelerinin o küçük pencerelerine başımı çevirerek, birbiri ardınca yanıp sönen lambaların neden olduğu o dehşetli manzarayı dikkatle takip ederdim. Her gece beni iliklerime kadar ürpertip zevk sarhoşu yapan bu mahrem manzaranın büyüsünü, şimdi daha iyi kavramaktayım. O an sanki zamanın bizler için farklı bir ritme sahip olduğu, bambaşka bir hayatla yüzleşmekteydim. Zaman adeta kendi kendine dönüyor, dans ediyor ve asıl olana yani mevcut olan (varolan) zamana en ufak bir ihtimam bile göstermeden 'yararsız' bir şekilde akıp gidiyordu. Şunu itiraf etmeliyim ki hayatım boyunca o pencereden dolayı asla doğru yoldan sapmadım."

Kaynakça

Paul GİNSBORG trc Muhsin Önal MENGÜŞOĞLU [Kitap]. - Gündelik Hayat Politikaları(Tercih Etmek ve Hayatı Değiştirmek) Açılım Kitapları, 2010,İstanbul.

Paul GİNSBORG

1945 yılında Londra'da doğdu. 1992'de Floransa Üniversitesinde çağdaş Avrupa tarihi profesörü olmadan önce uzun yıllar Cambridge'de çalışmalarını sürdürdü. Halen İtalya'da, Silvio Berlusconi'ye yönelik muhalefet kampanyaları başta olmak üzere yurttaşlık meseleleri ile yakından ilgilenmektedir. Berlusconi (2003) adlı eleştirel biyografisi satış rekorları kırmıştır. Yazarın aynı zamanda A History of Contemporary Italy (1990) ve Italy and its Discontents (2001) adlı eserleri de mevcuttur.